

Nevenka Nićin nicinnevenka@gmail.com

069799901

OSNOVI EKONOMIJE

1. Uvod u ekonomiju

- Ekonomija je naučna disciplina u kojoj se izučavaju ekonomske zakonitosti u privredi.
- Ekonomija je nauka koja se bavi ekonomskim zakonitostima i pojavama u proizvodnji, raspodeli, razmeni i potrošnji. Analiza ekonomskih zakonitosti se vrši na makro i mikro nivou, te otuda podela ekonomije na mikroekonomiju i makroekonomiju.
- Ekonomija je studija kako društvo koristi oskudne resurse za stvaranje vrednih dobara i kako ih raspoređuje između različitih grupa.

- Ekonomija je ekonomski sistem koji je određen: svojim ekonomskim ciljevima, elementima usmerenim na ostvarivanje tih ciljeva, ulaznim elementima, kao pretpostavkom za ostvarenje ciljeva i funkcionisanjem, tj. smišljenim i organizovanim pretvaranjem ulaznih elemenata u izlazne.
 - Pojavni oblici organizovanja ekonomije:
 - Makro,
 - Mezo,
 - Mikro.
 - Makroekonomija izučava ponašanje ekonomije u celini.
- Makroekonomija, izučava ekonomiju društva, sa svim materijalnim, vrednosnim i prirodnim elementima, kao i ljudima aktivno uključenim u ekonomsku aktivnost.

- Makroekonomija, izučava sistem društvene privrede sa njenom infrastrukturom materijalnih i ljudskih faktora, i njenom organizacionom nadgradnjom.
- Karakteristike makroekonomije su: društvena podela rada, uključivanje tržišta u proces društvene reprodukcije, ponašanje sistema u skladu sa ekonomskim zakonima, postojanje tržišta rada i kapitala.
- Mezoekonomija izučava organizacione veze između makroekonomije i mikroekonomije.

- ▸ Karakteristike mezoekonomije su: usklađivanje suprotnosti između makroekonomije (društvene ekonomije) i mikroekonomije (proizvođača-pojedinaca), upravljanje po ekonomskim principima, ostvarivanje ekonomskih oblika adekvatnih tim principima i društvenim uslovima.
- Mikroekonomija, izučava ekonomske aktivnosti osnovnih nosilaca u privređivanju.

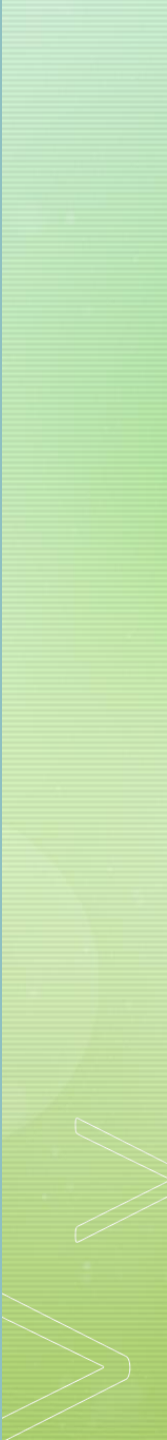
- Mikroekonomija proučava privredne subjekte (domaćinstva i preduzeća) sa stanovišta troškova proizvodnje, formiranja i raspodele profita, formiranja cena, proizvodnje i distribucije roba i usluga, pojedinačna tržišta, individualnu štednju i akumulaciju, životni standard, ličnu potrošnju itd.
- Ciljevi makroekonomije su: obezbeđenje sredstava potrošnje (lične i zajedničke), obezbeđenje uslova za rad i aktivnosti, obezbeđenje stalne zaposlenosti i dr.

-
- Osnovne ekonomske nauke su: ekonomika preduzeća, finansije, komercijalno poslovanje, marketing, ekonomska geografija, matematika, statistika, knjigovodstvo i dr.
 - Nacionalna ekonomija je makroekonomska disciplina, predmet njenog izučavanja je ponašanje makroekonomskih agregata nacionalne privrede (nivo, dinamika, sektorsko i regionalno poreklo društvenog proizvoda i glasnne determinante koje ih određuju).

- Osobine sistema su:
 - Dinamičnost,
 - Stohastičnost,
 - Složenost i
- Hijerarhijsko ustrojstvo.
- Dinamičnost velikog ekonomskog sistema proizilazi iz činjenice da se svi elementi u sistemu (varijable) menjaju brže ili sporije u određenom vremenu. Promene predstavljaju proces razvoja.

- Stohastičnost je karakteristika velikog ekonomskog sistema koja znači nemogućnost predviđanja svih promena u sistemu (što je sistem složeniji i dinamičniji to je veći rizik da izmakne kontroli ili skrene sa željenog pravca kretanja).
- Složenost velikog ekonomskog sistema se zasniva na velikom broju elemenata iz kojih se on sastoji. Složenost privrede se povećava i uticajem iz okruženja (interno i eksterno).

-
- Hijerarhijsko ustrojstvo velikog ekonomskog sistema proizilazi iz različitih nivoa na kome se nalaze pojedini sistemi i posistemi (različita težina donošenja odluka kod pojedinih nivoa, različite posledice).
 - Interno okruženje privrede su podsistemi koji egzistiraju u isto vreme u državi (politički, obrazovni, naučni i dr. sistemi).
 - Odnosi između privrede i ostalih podistema je obostran i što su te veze kvalitetnije to je u interesu i privrede i internog okruženja.
-

-
- Interno okruženje može da menja sama država i da ga dovodi u nivo koji će odgovarati nivou razvijenosti privrede i postavljenoj strategiji razvoja.
 - Eksterno okruženje predstavlja ekonomske odnose jedne zemlje sa svim drugim zemljama, ali i druge odnose koji indirektno pozitivno ili negativno utiču na privredu.

-
- Svaka privreda je dvostruko otvoren sistem: iz zemlje se izvoze u druge zemlje robe, usluge, kapital, radna snaga, transfer tehnologije, informacija (naučnih, zdravstvenih i dr.), i bez obostrane otvorenosti velikog ekonomskog sistema bilo bi nemoguće funkcionisanje privrede.
 - ***Društveno bogatstvo*** predstavlja celokupnost proizvedenih materijalnih dobara kojima raspolaže data državna zajednica, koja je stvorila i akumulirala ne samo postojeća nego i sve prethodne generacije, a koja služe za zadovoljavanje ljudskih potreba.

-
- ***Prirodno bogatstvo*** (prirodni resursi) su materijalne pretpostavke koje se nalaze u prirodi, bez sudejstva čovekovog rada, ali u okviru granica ljudske aktivnosti i preduzetništva (obradivo zemljište, šumsko bogatstvo, energetska izvori – ugalj, hidroenergetski potencijal, nafta, prirodni gas i uran, mineralna ležišta metala i nemetala – bakarna ruda, ruda olova i cinka, boksitna ruda, magnezit idr.).

- ***Ukupno bogatstvo*** – zbir društvenog bogatstva i prirodnog bogatstva predstavlja ukupno bogatstvo date državne zajednice.
- ***Bruto domaći proizvod*** predstavlja zbir tržišno izražene vrednosti svih proizvedenih dobara i izvršenih usluga u privredi date zemlje ili teritorije, u određenom vremenskom periodu, najčešće za godinu dana, bez ikakvih odbitaka.

- ***Nacionalni dohodak*** definiše se kao razlika između bruto domaćeg proizvoda i ukupnih troškova reprodukcije, odnosno materijalnih troškova i amortizacije. Nacionalni dohodak prati se statistički u tekućim i stalnim cenama.
- ***Društveni proizvod*** se izračunava zbrajanjem bruto dodatnih vrednosti svih proizvodnih jedinica rezidenata.
- Društveni proizvod se najčešće koristi za merenje stope privrednog rasta.

-
- **Lična potrošnja** predstavlja deo nacionalnog dohotka po odbitku rashoda za opštu potrošnju i sredstava za akumulaciju, odnosno neto investicija.
 - **Opšta potrošnja** predstavlja deo nacionalnog dohotka po odbitku rashoda za ličnu potrošnju i sredstava za akumulaciju.
 - **Višak proizvoda je** nacionalni dohodak umanjen za iznos zarada, odnosno ličnih dohodaka iz rada.

-
- **Tranziciona ekonomija** je ekonomija države u kojoj se odvijao ili se odvija proces pretvaranja državnih (javnih) ili društvenih oblika svojine u privatnu svojinu. Naziva se ekonomija u tranziciji, odnosno tranziciona ekonomija.
 - Inputi (ulazi) su dobra ili usluge koje firme koriste u svojim proizvodnim procesima. U toku proizvodnje inputi se pretvaraju u outpute (izlaze).

- Otuputi (izlazi) su mnogobrojni i raznovrsni proizvodi (i usluge) koji se potroše ili se koriste u proizvodnji.
- Inputi su faktori proizvodnje i razvrstavaju se u tri velike grupe: prirodni resursi (izvori), rad i kapital.
- Tri osnovna problema: šta, kako i za koga, nastaju pošto ljudi žele da potroše više nego što ekonomija može da stvara.

-
- **Tržišni mehanizam** je određena forma organizacije ekonomije u kome pojedinačni potrošači i privreda (biznis) u interakciji na tržištu rešavaju tri centralna pitanja: šta, kako i za koga?
 - **Komandna ekonomija** je ona u kojoj država vrši alokaciju resursa prisiljavajući pojedince i firme da se pridržavaju državnog ekonomskog plana.
 - **Javna (društvena) dobra** su ekonomske aktivnosti koje stvaraju koristi celom društvu, a ne mogu da se prepuste privatnom sektoru, privatnom preduzetništvu.

- ***Kapital*** - svaka ekonomija funkcioniše na bazi tri faktora: rad, prirodni resursi (zemljište) i kapital. Rad i prirodni izvori (zemljište) zovu se primarni faktori proizvodnje.
- ***Ekonomski rast*** predstavlja kvantitativno povećavanje ukupne proizvodnje dobara i usluga, odnosno društvenog proizvoda po stanovniku datog društva, u određenom vremenskom periodu.

-
- **Ekonomski razvoj** pored ekonomskog rasta uključuje kvalitativne aspekte čovekovog rada i života, poboljšavanje kvaliteta života, socijalne sigurnosti, poštovanje ljudskih prava, poboljšanje distribucije dobara i usluga, stalni porast životnog standarda, tehničko-tehnološki progres, kao i druge kvalitativne ciljeve razvoja.
 - **Investicije** su najvažniji činilac ekonomskog rasta i razvoja, a predstavljaju deo raspoloživih resursa koji se ulaže u stvaranje novih ili obnavljanje i proširivanje postojećih kapaciteta i poduhvata.

- ***Spoljnotrgovinsko poslovanje*** - Strateško opredeljenje svake savremene nacionalne ekonomije i njenih tržišnih aktera je osvajanje što bolje pozicije na svetskom tržištu i ostvarivanje što većeg profita na njemu.
- Spoljnotrgovinsko poslovanje može da se odvija kao: slobodna trgovina, trgovinska liberalizacija, trgovinska zatvorenost i trgovinski protekcionizam.

1.2. Pojam makroekonomije

- Makroekonomija uočava i definiše globalne probleme ekonomske misli dajući odgovore na pitanja tipa:
 - šta utiče da nacionalna privreda bude bogatija ili siromašnija?
 - Šta utiče na ovakvu ili onakvu raspodelu nacionalnog dohotka?
 - Kako se građani u jednoj zemlji ponašaju prema budućnosti?

- Zašto je npr. u poslednjih deset godina povećanje cena u Argentini imalo intenzivan rast?
 - Zašto je rast cena u Švajcarskoj bio neznatan?
- Šta utiče na slabljenje vrednosti američkog dolara u odnosu na japanski jen?
- Zašto SAD imaju veći uvoz nego izvoz?
 - i sl.

-
- Jedno od važnih područja istraživanja u makroekonomiji jeste uticaj politike države, posebno fiskalne i monetarne na ukupna kretanja u privredi.
 - Privreda kao veliki ekonomski sistem, je jedan od podsistema društvenog sistema, koji se sastoji od velikog broja sastavnih delova i ogromnog broja aktivnih elemenata.
 - Privreda je ujedno i najdinamičniji podsistem društvenog sistema, a za njeno normalno funkcionisanje neophodno je hijerarhijsko ustrojstvo jer su ekonomski sistemi sa više nivoa i sa više ciljeva.

- Kretanje i razvoj sistema dobija nov pristup razvojem Opšte teorije ekonomskih sistema. To se odnosi na pitanja:
 - a) statike i dinamike,
 - b) kvantiteta i kvaliteta,
 - c) prostora i vremena,
 - d) ekstenzivnosti i intenzivnosti,
 - e) kretanja i razvoja.

- Opšta teorija ekonomskih sistema ukazuje da su ekstenzivan i intenzivan privredni razvoj dva čisto teorijska modela, dok je u stvarnosti moguća samo njihova kombinacija koja polazi od toga da ova dva tipa privrednog razvoja nije moguće potpuno odvojeno posmatrati, jer svaka intenzivnost ima za pretpostavku prethodnu ekstenzivnost, i obrnuto.
- Svim društvenim i ekonomskim sistemima imanentno je stalno kretanje i razvoj.

-
- Značaj prioriteta kod velikih ekonomskih sistema najjasnije može da se vidi kada se posmatra u svojim krajnostima u uslovima vrlo velike i vrlo male zemlje.
 - Svaki posmatrani sistem uvek je deo nekog većeg sistema, i taj veći sistem je obično sistem višeg reda u odnosu na posmatrani sistem, koji, opet, u odnosu na viši, ima rang njegovog podsistema.
 - Sistem koji se dalje deli na podsisteme jeste složen sistem.

- Sistem podrazumeva utvrđenu celinu što ukazuje da delovi ili elementi sistema nisu bilo kako haotično ugrađeni u celinu, već da oni daju celini obeležje uređenosti na osnovu koje je celina strukturirana i organizovana.
- Granice između sistema odnosno njihovih sistema i okruženja nalazimo na zamišljenom krugu koji se ocrtava tačkama inputa i tačkama outputa datog sistema.

- Prema akademiku Nikoli Čobeljiću postoje tri najvažnija područja iz široke sfere društvenog okruženja, odnosno tri područja koja imaju najveći značaj za privredu kao veliki ekonomski sistem, a to su:
 - politički sistem,
 - sistem obrazovanja i
 - naučno-istraživački sistem.
- Sistem obrazovanja i uloga nauke u privrednom razvoju imaju veliku ulogu, kako na razvoj društvenog sistema u celini, tako i na razvoj privrede kao velikog ekonomskog sistema.